

**ISO 14001 als dereguleringsinstrument,
Initiator voor duurzame
ontwikkeling en basis voor EMAS**

Wetenschappelijk ondersteuningsprogramma
voor de normalisatie

deel II

Eindverslag

Federale Diensten voor
WETENSCHAPPELIJKE, TECHNISCHE
EN CULTURELE AANGELEGENHEDEN

ISO 14001 als dereguleringsinstrument, initiator voor duurzame ontwikkeling en basis voor EMAS

DR. M. DEMUYNCK

**coördinator milieu SECO en auditor BCCA
Belgisch vertegenwoordiger ISO/TC 207 & CEN PC7 "EMAS"**

**Wetenschappelijk Onderzoeksprogramma voor de Normalisatie, Project
NO/D6/016**

**Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele
Aangelegenheden**

Inhoudstafel

ISO 14001 als dereguleringsinstrument, initiator voor duurzame ontwikkeling en basis voor EMAS	1
<i>Dr. M. DEMUYNCK</i>	<i>1</i>
1. Situering en realisatie van het project.....	5
1.1 <i>Algemene inkadering</i>	5
1.2 <i>Concrete doelstellingen en hun invulling</i>	6
1.2.1 Kennisoverdracht inzake ISO 14001.....	6
1.2.2 Reële baten van ISO 14001.....	6
1.2.2.1 ISO 14001 als instrument voor "risk management".....	6
1.2.2.2 ISO 14001 als dereguleringsinstrument.....	7
1.2.2.3 Interpretatie van ISO 14001.....	7
1.2.3 ISO 900X als basis voor ISO 14001.....	8
1.2.4 ISO 14001 promoten als eerste stap naar EMAS	8
1.3 <i>Medewerkers aan het project.....</i>	9
1.3.1 Projectleiding	9
1.3.2 Industriële deelnemers.....	9
1.3.3 Begeleidingscomité	11
1.4 <i>Gebruikte methodologie.....</i>	12
1.4.1 Groepsdiscussies	12
1.4.2 Gepersonaliseerde besprekingen.....	12
1.4.3 publicaties	13
2. Technisch Comité 207 (TC207) : Ontstaan, structuur en activiteiten	14
2.1 <i>Ontstaan van ISO/TC 207.....</i>	14
2.2 <i>Structuur van ISO/TC 207</i>	17
2.3 <i>De ISO normen inzake milieuzorg : een overzicht</i>	19
2.3.1 Normen voor milieuzorgsystemen (SC1).....	19
2.3.3 Richtlijnen voor milieu-auditing en aanverwante milieustudies (SC2).....	21
2.3.3 Richtlijnen voor milieu-etikettering (SC3).....	26
2.3.4 Beoordeling van milieuprestaties (SC4).....	27
2.3.5 Levenscyclusanalyse (SC5).....	27
2.3.6 Terminologie (SC6)	28
3. ISO 14001 : randbemerkingen en zijn relatie tot andere systemen	31
3.1 <i>Ontstaan van ISO 14001.....</i>	31
3.2 <i>Waarom een milieuzorgsysteem invoeren? - ISO 14001 als instrument voor "risk management"</i>	33
3.2.1 Historiek milieuhinder	33
3.2.2 Kosten van een milieuzorgsysteem.....	34
3.2.3 Baten van een milieuzorgsysteem	34
3.2.3.1 Financiële voordelen.....	35
3.2.3.2 Marktpositie	36
3.2.3.3 Verbetering van de relaties met de overheid, eenvoudiger vergunningssysteem.....	36
3.2.3.4 Het "Risk Management" concept.....	37
3.3 <i>(EN) ISO 14001 als instrument in het kader van EMAS.....</i>	38
3.3.1 Het mandaat van de Commissie aan CEN.....	38
3.3.2 Samenwerking tussen ISO en CEN.....	39
3.3.3 De CEN norm en het lot van de nationale normen.....	39
3.3.4 Invulling van het CEN mandaat : het "bridging document".....	40

3.4	<i>Verschillen tussen ISO 14001 en EMAS : Realiteit en/of illusie?</i>	42
3.4.1	Concurrentieel of complementair ?	42
3.4.2	Woordentwisten uit de weg geruimd.....	42
3.4.3	Verschil in optiek blijft	43
3.4.4	Overheid tegenover bedrijfswereld	44
3.4.4.1	Verbintenis tot wettelijke conformiteit	44
3.4.4.2	Waarde van wettelijke conformiteit.....	45
3.4.4.3	Toezicht op registratie/certificatie.....	45
3.4.5	De initiële milieuanalyse : een Amerikaanse struikelblok	46
3.4.6	Extrovert of introvert.....	47
3.5	<i>ISO 14001 en KMO's</i>	49
4.	Toelichting bij de eisen van ISO 14001	51
4.1	<i>Inleiding</i>	51
4.1.1	Interpretatie van ISO 14001	51
4.1.2	Waarom komt ISO 14001 zo vaag over ?	52
4.2	<i>Onderwerp en toepassingsgebied</i>	55
4.3	<i>Definities</i>	55
4.3.1	Milieu	55
4.3.2	Milieu-aspect en milieu-effect	57
4.3.3	Milieudoelstelling en milieutaakstelling	57
4.3.4	Milieuprestatie.....	59
4.3.5	Belanghebbende partij.....	59
4.4	<i>Milieuzorgsysteemeisen</i>	61
4.4.1	Algemene eisen	61
4.4.2	Het milieubeleid	63
4.4.3	Planning	65
4.4.3.1	Identificatie van de milieu-aspecten	65
4.4.3.2	Wettelijke en andere eisen	65
4.4.3.3	Doelstellingen en taakstellingen	67
4.4.3.4	Milieuzorgprogramma	69
4.4.4	Implementatie en uitvoering.....	71
4.4.4.1	Structuur en verantwoordelijkheid.....	71
4.4.4.2	Opleiding, bewustzijn en bekwaamheid	71
4.4.4.3	Communicatie	71
4.4.4.4	Documentatie van het milieuzorgsysteem	73
4.4.4.5	Documentenbeheer	75
4.4.4.6	Beheersing van de werkzaamheden	75
4.4.4.7	Voorbereid zijn en reageren op noodsituaties	77
4.4.5	Controle en corrigerende maatregelen	77
4.4.5.1	Monitoring en metingen.....	77
4.4.5.2	Afwijkingen en corrigerende en preventieve maatregelen.....	79
4.4.5.3	Registraties.....	79
4.4.5.4	Milieuzorgsysteemaudits	81
4.4.6	Beoordeling door de directie	81
5.	Ervaringen van de pilootbedrijven met ISO 14001	82
5.1	<i>Inleiding</i>	82
5.2	<i>Bedijfstructuur</i>	83
5.3	<i>Kosten-batenanalyse</i>	84
5.4	<i>Toepassingsdomein van het milieuzorgsysteem en het milieubeleid</i>	84
5.5	<i>Milieu-aspecten en -impacten</i>	84

5.6	<i>Wettelijke en andere eisen</i>	85
5.7	<i>Objectieven, doelstellingen en milieuprogramma</i>	85
5.8	<i>structuur en verantwoordelijkheid</i>	86
5.9	<i>opleiding, sensibilisatie en bekwaamheid</i>	86
5.10	<i>communicatie</i>	86
5.11	<i>operationele controle</i>	87
5.12	<i>Normale en abnormale werking en noodsituaties</i>	87
5.13	<i>Milieu en Veiligheid</i>	87
5.14	<i>Interne Audits</i>	88
5.15	<i>Consulting</i>	88
5.16	<i>Rol van een milieuzorgsysteem</i>	88
6.	Besluit	89
7.	Referenties	92
8.	Niet technische samenvatting	93

Lijst van de Figuren

Structuur van ISO/TC 207 Milieuzorg.....	16
Structuur van ISO/TC 207/SC1 Milieuzorgsystemen.....	18
Het SAGE voorstel voor auditnormen.....	20
Structuur van ISO/TC 207/SC2 Milieuaudits en aanverwante milieustudies.....	22
Systeemaudit versus compliance audit.....	24
Ontstaan van de ISO 14001.....	30
Historiek milieuhinder.....	32
Het aantal bedrijven met een ISO 14001/EMAS certificaat in de wereld.....	48
Sleutelementen van een milieuzorgsysteem.....	60

1. Situering en realisatie van het project

1.1 ALGEMENE INKADERING

Het huidig onderzoeksproject kadert in het "Wetenschappelijk Ondersteuningsprogramma voor de Normalisatie" dat op de Ministerraad van 17 december 1993 werd goedgekeurd.

Milieuzorg wordt de laatste jaren hoe langer hoe meer aanvaard als gestructureerd preventiemiddel om de milieu-effecten van een organisatie binnen aanvaardbare grenzen te houden, als instrument om een aantal milieudoelstellingen te realiseren waaronder continue verbetering van de milieuprestaties en een duurzame industriële ontwikkeling.

In navolging van de succesvolle ISO 9000 normen werd door de Britse Standaardorganisatie in 1992 de BS7750 norm voor milieuzorgsystemen uitgebracht, kort daarop in juni 1993 gevolgd door de EEG Verordening "inzake de vrijwillige deelneming van bedrijven uit de industriële sector aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS).

Ondertussen werden ook in Spanje, Frankrijk, Zuid-Afrika en Canada nationale normen voor milieuzorgsystemen voorbereid die in de periode 1993-1995 gepubliceerd werden. Ingevolge deze brede internationale interesse voor milieuzorg werd door ISO een studiegroep (SAGE) opgericht om de opportuniteit na te gaan van het ontwikkelen van internationale normen op het vlak van milieuzorg. Het advies van SAGE leidde in juni 1993 tot het oprichten van een nieuw Technisch Comité milieuzorg (TC 207).

Inmiddels had de Britse Standaard BS7750 reeds heel wat bijval gekregen, niet alleen in Engeland, maar ook in Nederland en vooral in Japan, dat zich zeer argwanend opstelde tegen deze Europese initiatieven als mogelijke handelsbelemmering. In België daarentegen was er op enkele uitzonderingen na, weinig of geen interesse voor deze nieuwe initiatieven.

Door SECO werd in de periode 93-94 op eigen kosten deelgenomen aan de vergaderingen van de ISO/TC 207 werkgroepen inzake milieuzorgsystemen en milieu-auditing. Afgezien van de corporate milieucoördinator van Exxon Chemicals voor Europa, die zijn standplaats had te Brussel, was de medewerker van SECO de enige vertegenwoordiger van België in deze werkgroepen.

Doordat de verschillende subcomité's niet langer aaneensluitend vergaderden en zich verder in werkgroepen opsplitsten, evenals door de bijkomende werkzaamheden in het kader van CEN, was het niet langer mogelijk om al deze vergaderingen met eigen financiering bij te wonen.

Het Wetenschappelijk Ondersteuningsprogramma voor de Normalisatie van de DWTC bood de mogelijkheid een project in te dienen om actief te blijven meewerken aan het ontwikkelen van de internationale normen inzake milieuzorg en tegelijkertijd de implementatie van ISO 14001 in een aantal bedrijven van nabij op te volgen. De pilootbedrijven van hun zijde konden permanent een beroep doen op toelichting bij de norm die op dat moment nog vrij slecht gekend was.

1.2 CONCRETE DOELSTELLINGEN EN HUN INVULLING

De concrete doelstellingen van het huidig pilootproject kunnen als volgt samengevat worden :

- een duidelijke inzicht verwerven in de filosofie van de ISO 14000 normen inzake milieuzorgsystemen, milieu-auditing en de beoordeling van milieuprestaties, en deze kennis overbrengen naar derden,
- de reële baten van de implementatie van ISO 14001 nagaan,
- het gebruik van ISO 900X als basis om de implementatie van ISO 14001 te vergemakkelijken,
- het gebruik van ISO 14001 promoten als eerste stap naar EMAS.

1.2.1 Kennisoverdracht inzake ISO 14001

In de mate van het mogelijke werd deelgenomen aan de vergaderingen van ISO/TC 207/SC1(milieuzorgsystemen) en ISO/TC 207/SC2 (milieu-auditing) en hun werkgroepen. Eens de ontwerp-versies van de normen ISO 14001 tot ISO 14012 beschikbaar waren, verminderden de activiteiten van deze werkgroepen en kon deelgenomen worden aan de werkzaamheden van ISO/TC 207/SC4 (evaluatie van milieuprestaties). Vanaf eind 1997 werd ook zeer actief deelgenomen aan de gezamenlijke activiteiten van ISO/TC 207 (Milieuzorg) en ISO/TC 176 (kwaliteit) met het oog op het uitbrengen van een gemeenschappelijke norm voor milieu- en kwaliteitauditing.

Het ontbreken van een Belgisch gespreksforum over ISO 14001 heeft voor gevolg dat de filosofie van de norm niet altijd goed begrepen wordt in België, noch door de bedrijven, noch door veel consultants, behalve sommige die tot internationale groepen behoren en hun informatie van buitenlandse kanalen krijgen.

De kennisoverdracht via de ISO 14001 filosofie geschiedde :

- binnen de groep van pilootbedrijven via groepsdiscussies (zie 1.4.1) en gepersonaliseerde besprekingen (zie 1.4.2),
- aan geïnteresseerde personen via verstrekken van informatie, begeleiding van eindwerken en een reeks voordrachten over milieuzorgsystemen, milieu-auditing en certificatie van milieuzorgsystemen,
- in een ruim kader via brochures uitgegeven voor het VBO (zie 1.4.3).

In hoofdstuk 3 worden de eisen van de norm grondig gecommentarieerd

1.2.2 Reële baten van ISO 14001

Promotors van ISO 14001 gebruiken de meest uiteenlopende argumenten om potentieel geïnteresseerde bedrijven te overtuigen. In het huidig rapport wordt een grondige analyse van de mogelijke baten van een milieuzorgsysteem gemaakt (zie 3.2).

1.2.2.1 ISO 14001 als instrument voor "risk management"

In het huidig pilootproject komt men tot de vaststelling dat men ISO 14001, in tegenstelling tot EMAS en ISO 9000, in eerste instantie voor zichzelf invoert. In de huidige dagen van groeiende milieubewustwording, milieuwetgeving, milieuaansprakelijkheid en toenemende mondigheid van betrokken partijen, is het bij uitstek een intern instrument voor "risk management". Anders gesteld, ISO 14001 moet gezien worden als een nuttig beheersinstrument om zich ervan te verzekeren dat milieuaangelegenheden geen bedreiging vormen voor de continuïteit van de organisatie, waarbij men met continuïteit niet alleen de voortzetting van de activiteiten in hun

huidige vorm bedoelt maar ook eventuele uitbreidingen en omschakelingen nodig om het bedrijf efficiënt en rendabel te houden. Indien men de verplichte continue verbetering bovendien ziet in een optiek van duurzame industriële ontwikkeling, dan is deze continuïteit ook in de verre toekomst verzekerd.

1.2.2.2 ISO 14001 als dereguleringsinstrument

Bij de aanvang van het project werd ISO 14001 ook naar voren geschoven als een instrument voor deregulering, namelijk een afbouw van prescriptieve milieuregelgeving ten voordele van algemene randvoorwaarden en te bereiken resultaten. *Dit was en is geenszins een suggestie om een milieuzorgsysteem wettelijk verplichtend te stellen.* De kracht van EMAS en milieuzorgsystemen ligt juist bij hun vrijwilligheid. De effectiviteit van dergelijke systemen staat of valt inderdaad met de motivatie van de directie welke grotendeels verdwijnt wanneer ze verplichtend worden gesteld.

Slechts in uitzonderlijke omstandigheden zou een milieuzorgsysteem van overheidswege mogen opgelegd worden als "laatste redmiddel". Zo zou men bedrijven die door regelmatige en systematische overtredingen blijf geven niet in staat te zijn hun milieuaspecten te beheersen, nog een ultieme kans kunnen geven om mits een gecertificeerd milieuzorgsysteem, de intrekking van hun vergunning te vermijden.

Op het vlak van de promotie van ISO 14001 als dereguleringsinstrument werd tot hiertoe, althans bij de overheid, weinig succes geboekt. Actueel bestaat er nog te veel wantrouwen tussen overheid en bedrijfsleven om tot een plotse ommekeer te komen.

In het kader van de Vereniging van Vlaamse Milieudeskundigen en Belcert werden indertijd voorstellen gemaakt voor de concrete invulling van de Decretale Milieu-audit. Bij deze gelegenheid werden tevens denkplaatjes gelanceerd om milieuzorg te gebruiken als instrument voor deregulering. Zo werd onder andere gepleit om bedrijven die een operationeel milieuzorgsysteem hebben niet langer op een politionele maar op een auditmatige wijze te inspecteren, dit als een eerste aanzet voor een verdere deregulering. Tevens zouden deze bedrijven kunnen vrijgesteld worden van bepaalde verplichtingen, zoals het opstellen van een MER rapport bij hervergunning, een verplichting die overigens indruist tegen de geest van de EEG directieve. Wel lijkt het logisch dat bedrijven bij hervergunning aantonen waar zij staan op milieuvlak in vergelijking tot de huidige stand van de technologie, informatie die normaal gezien beschikbaar moet zijn in elk bedrijf met een operationeel milieuzorgsysteem.

Veel van de hoger vermelde concepten, en de centrale rol van een milieuzorgsysteem zijn terug te vinden in het recente VEV voorstel van een vergunning op hoofdlijnen (april 1999).

1.2.2.3 Interpretatie van ISO 14001

Indien men een genormaliseerd milieuzorgsysteem gebruikt als pasmunt voor bepaalde toegevingen of een gunstregime vanwege de overheid, dan mag men verwachten dat de conformiteit van het zorgsysteem met de normen door derden moet onderschreven worden. Het is dan ook noodzakelijk dat alle betrokkenen de norm op een zelfde en juiste manier interpreteren. Vandaar het huidig pleidooi voor een nationaal comité van deskundigen dat moet instaan voor de interpretatie van de norm. De ISO procedure (ISO document ISO/TC207/SC1 N140, Belcert document BQS/SC1/98-3) legt de verantwoordelijkheid voor de interpretatie in eerste instantie bij de nationale leden van ISO/TC 207/SC1, dus het BIN in België. De hoger vermelde commissie van deskundigen zou zonder probleem kunnen werken onder supervisie van het BIN.

1.2.3 ISO 900X als basis voor ISO 14001

Alle deelnemende bedrijven hadden een operationeel ISO 900X systeem, met uitzondering OVMB waar de implementatie van een kwaliteitssysteem lopende was (certificaat behaald in december 1996).

Vermits de ISO 14001 norm geïnspireerd is op ISO 9001 en de meeste bedrijven die een milieuzorgsysteem gaan implementeren reeds over een operationeel kwaliteitssysteem beschikken, leek het logisch om dit laatste als fundament te gebruiken om het milieuzorgsysteem verder uit te bouwen. Bovendien zijn een aantal administratieve en organisatorische eisen quasi identiek in beide normen zodat een lichte modificatie van bestaande procedures volstaat.

Niettemin zijn er een aantal kritische verschilpunten die voor de onachtzame gebruiker valkuilen kunnen vormen. Vandaar dat voor van de beginfase van de implementatie concordantietabellen werden opgesteld om op deze verschilpunten te wijzen.

Bij de bespreking van eisen van de norm in hoofdstuk 4 wordt waar nodig verwezen naar verschillen in benadering of uitwerking met ISO 900X.

Door de industrie werd bij de directie van ISO aangedrongen om de normen voor kwaliteits- en milieuzorgsystemen nog verder op elkaar af te stemmen. De eerste stap in deze richting was de tijdstippen voor herziening voor beide normen op elkaar af te stemmen, zodat nieuwe concepten op het vlak van beheersystemen simultaan in beide normen ingevoerd kunnen worden. Daarom werd de periode voor herziening van ISO 14001 vervroegd, terwijl ISO/TC 176 over kwaliteit werd gevraagd ietwat te temporiseren. Een gedeeltelijke of volledige integratie van ISO 9001 en ISO 14001, indien zulks mogelijk of wenselijk zou zijn, mag niet verwacht worden vóór 2005 of 2010. Voor auditing van kwaliteits- en milieuzorgsystemen mag een geïntegreerde norm verwacht worden tegen 2001.

1.2.4 ISO 14001 promoten als eerste stap naar EMAS

In het huidig pilootproject werd vanaf het begin het standpunt ingenomen dat EMAS en ISO 14001 niet concurrentieel maar complementair waren. Wel werd de bedrijfswereld aangeraden de participatie aan EMAS in twee stappen, via ISO 14001 certificatie, uit te voeren, een mogelijkheid voorzien in Art. 12 van de EMAS verordening.

In deze context werd tijdens de vergaderingen van CEN/PC7 "EMAS", steeds een pro-ISO 14001 houding aangenomen. In de ISO vergaderingen daarentegen, werd als enige Belgische afgevaardigde, mee het Europees standpunt ingenomen om ISO 14001 voldoende nauw te laten aansluiten bij EMAS opdat de Europese Commissie niet te veel verschilpunten zou aanhalen tussen de overeenkomstige eisenpakketten voor het milieuzorgsysteem.

Ondanks de kleine omvang van ons land en zijn delegatie, heeft België evenveel impact als de andere landen. In sommige gevallen zelfs meer : vermits België geen zwaargewicht is met een zijn eigen visie die men wil opdringen, is men meermaals tussengekomen als bemiddelaar in conflictsituaties.

In het huidig eindverslag zijn verschillende paragrafen opgenomen die de verschillen en gelijkenissen tussen de huidige en de nieuwe ontwerp-tekst van EMAS en ISO 14001 te verduidelijken (zie 3.3 en 3.4).

1.3 MEDEWERKERS AAN HET PROJECT

1.3.1 Projectleiding

Coördinator

De algemene leiding van het project lag bij Hugues LATTEUR, adjunct-adviseur bij het departement Milieu en R&D van de Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO). Volgende taken werden vooropgesteld :

- algemene leiding van het project,
- organisatie van vergaderingen,
- internationale informatie en ervaring verwerken,
- verspreiding van informatie onder bedrijven en de industrie

Technisch expert

De technische uitwerking van het project berustte bij Dr. Marc DEMUYNCK, coördinator Milieu bij het Controlebureau SECO. Volgende taken werden vooropgesteld :

- in de ontwikkelingsfase een model uitwerken om ISO 14001 te implementeren uitgaande van een operationeel ISO 9000 kwaliteitssysteem.
- in de implementatiefase de deelnemende bedrijven de nodige steun verlenen voor een correcte interpretatie van de norm. Deze ondersteuning mocht evenwel niet de vorm van een begeleiding voor het opstellen van een milieuzorgsysteem aannemen daar gelden ter beschikking gesteld door de DWTC uiteraard niet kunnen aangewend worden voor taken waarvoor een commerciële dienstverlening bestaat.
- zijn kennis inzake de ISO normen over milieuzorgsystemen, milieu-auditing en de evaluatie van milieuprestaties actueel houden door deelname aan de internationale vergaderingen hierover.

1.3.2 Industriële deelnemers

Bij de aanvang van het project zegden volgende bedrijven hun medewerking toe :

- OVMB : stortplaats klasse 1, Vlaanderen
- BIFFA, Wauthier-Braine : stortplaats klasse 2, Wallonië
- DEVRO-TEEPAK : voedingsverpakking op basis van geregenereerde cellulose
- FINA-BOREALIS : petrochemie - ethyleenproductie
- NORTH SEA PETRO-CHEMICALS : petrochemie – (poly)propyleenproductie
- BURGO ARDENNES : productie van papierpulp
- TERBEKE : productie van vleeswaren
- VANDEMOORTELE/CARGILL : oliën, vetten, margarines

In de loop van het project hebben volgende bedrijven zich aangesloten, deels ter vervanging van een aantal bedrijven die niet langer participeerden :

- SPADEL (afdeling BRU) : productie van mineraalwater

- INTERBREW : brouwerij (afdeling Hoegaarden)
- HYDRO ALUMINIUM : geëxtrudeerde aluminiumprofielen
- SCA : papier voor hygiënische doeleinden
- MEULEMANS : drukkerij

Ook werd de deelname van de heer Heinz-Werner ENGEL, milieuconsulent van hoofdzakelijk KMO's, aanvaard omwille van zijn inbreng inzake de specifieke problemen van KMO's.

De deelnemende bedrijven engageerden zich om de ISO 14001 standaard in hun bedrijf tenminste uit te testen. Er werd evenwel geen engagement gevraagd om tegen het einde van het pilootproject over een operationeel milieuzorgsysteem te beschikken.

De redenen waarom bedrijven hun deelname aan het project stopten of afbouwden waren divers. Zowel bij DEVRO-TEEPAK als bij MEULEMANS verlieten de milieuverantwoordelijken het bedrijf. Het was dan ook logisch dat voor hun opvolgers het inwerken in de normale werkzaamheden een dringende en zware belasting vormde en dat participatie aan nieuwe initiatieven niet langer prioritair stond. Bij TERBEKE en SCA werd kort na hun participatie bekend dat de contactpersonen voor dit project het bedrijf zouden verlaten. Door SCA werd na een 6-tal maanden terug contact opgenomen.

De periode 1995-1998 werd gekenmerkt door een belangrijke herstructuratie en herprofilering binnen de petrochemische sector. Grote petrochemische bedrijven, geven naar analogie van Amerikaanse groepen dikwijls de voorkeur aan "geïntegreerde beheerssystemen" met een vrij belangrijke inbreng van corporate management. Het is dan ook evident dat in het licht van op til zijnde fusies, dergelijke initiatieven werden opgeschort in afwachting van instructies van het nieuwe corporate management.

Ook bij BURGO ARDENNES geschiedde het invoeren van ISO 14001 onder strikte supervisie van het Italiaanse corporate management. Het onderling afstemmen van de specifieke behoeftes van de bedrijven versnelde geenszins de implementatie.

Slechts één bedrijf, namelijk VANDEMOORTELE/CARGILL, gaf te kennen dat voor hen de inspanning voor de implementatie van een ISO 14001 systeem niet opwoog tegenover de baten. Hierbij moet evenwel vermeld worden dat het systeem alleen zou uitgetest worden op de centrale waterzuiveringsinstallatie hetgeen niet een optimaal voorbeeld was, daar de verantwoordelijke van dit station te weinig grip had op de produktie-afdelingen. Bovendien wil het bedrijf, als aanloop naar ISO 14001, zijn milieuzorg organiseren op basis van een regionaal milieucharter (West-Vlaams Milieucharter). Na overname van deze productie-eenheden door de groep CARGILL, ontstond een nieuwe belangstelling voor een gestructureerde milieuzorg op basis van een eigen zorgsysteem dat milieu en veiligheid beheerst.

1.3.3 Begeleidingscomité

Ter begeleiding van het project werd een begeleidingscomité opgericht dat als volgt gestructureerd was :

- Één of meerdere afgevaardigden van de DWTC (Mevr. Bourgeois, Dhr. Monteny)
- De twee promotoren (Dhr. Latteur en Dhr. Demuynck)
- Afgevaardigden van betrokken partijen :
 - Het bankwezen (Dhr. Gilmont, Generale Bank)
 - De verzekeringssector (Dhr. Rogge, UPEA)
 - De milieubeweging (Dhr. Frankin, Dhr. de Schaetsen, WWF)
 - De overheid (Dhr. Van Hauwermeiren, accreditatie instelling)

Het begeleidingscomité oefende niet alleen een zeker toezicht uit op het verloop van het project maar werden ook geacht de ervaring en bevindingen in een ruimer kader te beoordelen.

De Europese milieubeweging is niet bepaald een voorstander van ISO 14001 omdat zij deze norm dikwijls onterecht als een concurrent ziet van EMAS, dat hen meer transparantie en betrokkenheid biedt. Binnen het begeleidingscomité kon men niettemin steeds rekenen op de objectieve en constructieve ingesteldheid van de WWF medewerkers die bereid waren het ISO 14001 systeem op zijn resultaten te beoordelen. Zoals verwacht lag vooral het aspect wettelijke conformiteit (zie later) hen nauw aan het hart. Alle deelnemende bedrijven scharen zich evenwel achter het standpunt dat wettelijke conformiteit een vereiste is tenzij regularisatie in akkoord met de toezichthoudende overheid werd opgenomen in een saneringsprogramma. In deze geest was het WWF bereid om ISO 14001 zonder principieel voorbehoud op zijn merites te beoordelen, zonder evenwel hun voorkeur voor EMAS te verloochenen , waarin een ruimere participatie van belanghebbenden verplicht is.

1.4 GEBRUIKTE METHODOGIE

1.4.1 Groepsdiscussies

In de loop van het project werden een 6-tal vergaderingen georganiseerd met de deelnemers aan het project. Doorgaans werden de vergaderingen met de deelnemende bedrijven gehouden in de voormiddag, deze met het begeleidingscomité in de namiddag. 's Middags werd er een gezamenlijk lunch georganiseerd waaraan beide groepen deelnamen hetgeen een uitwisseling van ideeën bevorderde tussen enerzijds de gebruikers van de norm en de betrokken derde partijen. Aanvankelijk fungeerden de technische vergaderingen als informatieforum voor de deelnemende bedrijven : toelichting over de recente activiteiten van ISO/TC 207 en commentariëren van opeenvolgende rubrieken van de norm naarmate de bedrijven vorderden.

Tevens werden de leden op de hoogte gehouden van de vorderingen van het sectorcomité milieu van het BELCERT comité kwaliteitsystemen dat de accreditatievoorwaarden opstelt voor certificatie instellingen die overgaan tot de certificatie van milieuzorgsystemen. De heren LATTEUR en DEMUYNCK waren respectievelijk vice-voorzitter en lid van dit sectorcomité.

In een latere fase werd vooral aangedrongen op een uitwisseling van informatie tussen de bedrijven onderling.

1.4.2 Gepersonaliseerde besprekingen

Binnen het project werden ook een aantal dagen voorzien voor gepersonaliseerde ondersteuning van de deelnemende bedrijven. Elk van de bedrijven werd door de promotor bezocht teneinde zich een idee te vormen van de activiteiten en installaties die het voorwerp waren van het in te voeren milieuzorgsysteem.

Verder kon elk deelnemend bedrijf een ruim aantal dagen beroep doen op de promotor van het project om :

- bepaalde eisen van ISO 14001 te verduidelijken wat betreft hun specifieke toepassing in het bedrijf,
- eventuele discussiepunten tussen bedrijf en hun consultant trachten op te lossen,
- de vorderingen inzake implementatie van ISO 14001 op te volgen.

Gezien de meeste bedrijven een beroep deden op een externe consultant om de milieu-analyse of de procedures samen met hen concreet uit te werken, kan deze ondersteuning niet als "consultancy" aanzien worden. In het onderzoekscontract werd overigens duidelijk overeengekomen dat de werkzaamheden gesubsidieerd door de DWTC geen concurrentie mocht vormen voor commerciële dienstverlening die op de markt voorhanden was. Oorspronkelijk waren in het project veel meer dagen uitgetrokken voor een dergelijke gepersonaliseerde ondersteuning. Herhaaldelijk werden de bedrijven gewezen op het aantal dagen dat hun nog ter beschikking stond en waarvan geen gebruik werd gemaakt. Het werd evenwel inopportuun geacht de bedrijven een vooropgesteld aantal gesprekken per jaar op te dringen vermits vanaf het begin van het project werd overeengekomen dat elk

bedrijf bij de implementatie zijn eigen planning en tempo kon aanhouden. Gevolg hiervan was dat het budget dat voor deze gepersonaliseerde ondersteuning was uitgetrokken, niet werd opgebruikt.

1.4.3 publicaties

Teneinde een breder publiek te bereiken en milieuzorg in een ruim kader te promoten, werd jaarlijks, meestal na de jaarvergadering van ISO/TC 207, een brochure opgesteld die als bijlage bij het VBO maandblad werd verspreid. Volgende brochures werden opgesteld :

- “Het milieubeleid krijgt concrete vorm”(I),
- “Het milieubeleid krijgt concrete vorm”(II),
- “Waarom en hoe milieuzaken in uw bedrijf integreren”.

2. Technisch Comité 207 (TC207) : Ontstaan, structuur en activiteiten

Verklaring van de in dit hoofdstuk gebruikte afkortingen :

- CD : voorontwerp van norm (ontwerp op subcomité niveau),
- DIS : ontwerp-norm,
- DTR : ontwerp-technisch rapport,
- FDIS : definitieve ontwerp-norm (alleen bij parallelle ISO/CEN stemming),
- IS : gepubliceerde norm,
- NWIP : voorstel van nieuw onderwerp,
- SC : subcomité,
- TR : technisch rapport (eindrapport met lagere status als ISO),
- WD : werkdocument (status van officieel document in werkgroepen),
- WG : werkgroep.

2.1 ONTSTAAN VAN ISO/TC 207

De Internationale Standardisatie Organisatie (ISO) en de Internationale Elektrotechnische Commissie (IEC) werden direct betrokken bij de voorbereiding van de Wereldtop van 1992. De Raad van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling (UNCED) wou zich ervan verzekeren dat de bedrijfswereld volledig bij het proces betrokken was. Hiertoe werd de "Business Council for Sustainable Development" (BCSD) opgericht die zich naar de twee internationale standaardisatie organisaties richtte om hen aan te sporen tot meer activiteit op het vlak van milieuzorg. Tengevolge hiervan werd in augustus 1991 ISO/IEC de "Strategic Advisory Group on Environment" (SAGE) opgericht. De opdracht van SAGE was :

- het inschatten van de behoefte aan toekomstig internationaal standaardisatiewerk om een wereldwijde toepassing te promoten van de sleutelementen ingebouwd in het concept van een duurzame industriële ontwikkeling. Deze sleutelementen omvatten, maar blijven niet beperkt tot : informatie gericht aan de gebruiker en milieu-etikettering; het gebruik en het vervoer van middelen, inzonderheid grondstoffen energie; en milieueffecten tijdens de productie, de distributie, het gebruik van produkten, hun eliminatie en recyclage.

- Een globaal ISO/IEC strategisch plan voorstellen voor de standaardisatie van milieuzorg en/of milieuprestaties, omvattende de primaire doelstellingen, nieuw voorgestelde werkdomeinen en richtlijnen om milieu-overwegingen in te bouwen in productnormen en testmethodes binnen het kader van het bestaande systeem van ISO/IEC technische comités.

SAGE creëerde 6 werkgroepen die volgende aspecten onderzochten :

1. Milieubeheer,
2. Milieu-auditing
3. Levenscyclusanalyse
4. Milieu-etikettering,
5. Milieuprestaties, en
6. Milieu-aspecten van productnormen

Een aantal SAGE aanbevelingen inzake milieubeheer werden ingediend op de voorbereidende UNCED conferentie in januari 1992. Op haar plenaire vergadering van oktober 1992 adviseerde SAGE aan ISO/IEC om een nieuw ISO/IEC Technisch Comité op te richten (vroeger werd overwogen om milieuzorg toe te vertrouwen aan TC 176 over kwaliteit). De SAGE adviezen aan UNCED vormden een sleutelement van een aantal belangrijke documenten die de Conferentie opleverde zoals Agenda 21, de gedetailleerde beleidsleidraad en de Verklaring van Rio, een reeks principes om duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen.

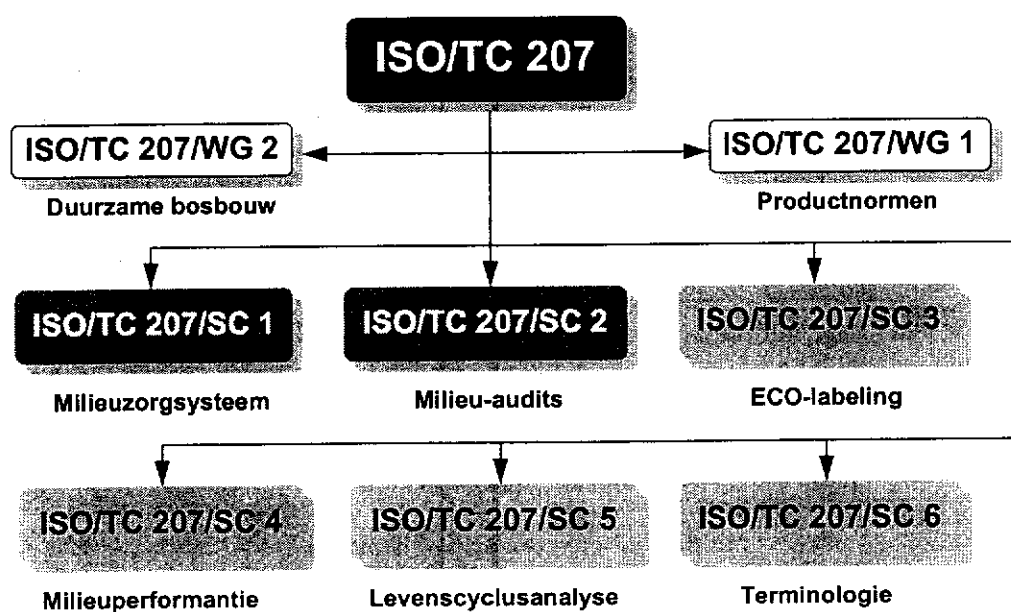
Op de laatste vergadering van SAGE in juni 1993 te Toronto, werd het Technische Comité ISO/TC 207 officieel boven de doopvont gehouden met als werkdomein "standaardisatie op het vlak van milieuzorg instrumenten en systemen." ISO/TC 207 stelt geen grenswaarden of prestatiecriteria aan werkzaamheden of producten. De ISO/TC 207 benadering steunt daarentegen op de filosofie dat een verbetering van de beheerspraktijken de beste manier is om de milieuprestaties van organisaties en producten te verhogen. Onder de paraplu van ISO/TC 207 werden aanvankelijk 6 subcomités en één werkgroep opgericht welke, op één uitzondering na (terminologie)) een getrouwe weerspiegeling waren van de subgroepen die de deeladviezen van SAGE uitwerkten.

ISO/TC 207 heeft de nodige inspanningen gedaan om normen af te leveren die praktisch zijn, zinvol en bruikbaar door bedrijven van gelijk welke omvang, in landen met eerder welk ontwikkelingsniveau.

Door een kader te creëren voor betere milieuprestaties, zullen deze normen bijdragen tot een van de fundamentele doelstellingen van normen voor milieuzorg : namelijk bijdragen tot het doel van duurzame ontwikkeling.

Structuur van ISO/TC 207

milieuzorg

2.2 STRUCTUUR VAN ISO/TC 207

Binnen de schoot van ISO/TC 207 werden 6 subcomités (SC's) opgericht die elk een welbepaald domein van de milieuzorg bestreken :

- SC 1 : Milieuzorgsystemen
(ISO 14001:1996 & ISO 14004:1996)
Voorzitter : O. Dodds (GB)
Secretariaat : GB
- SC2 : Milieu-auditing en aanverwante milieustudies
(ISO 14010:1996, ISO 14011:1996, ISO 14012:1996, ISO/CD 14015)
Voorzitter : J. Stans (NL)
Secretariaat : NL
- SC3 : Milieu-etikettering
(ISO 14020:1998, ISO/FDIS 14021, ISO 14024:1998, ISO/DTR 14025)
Voorzitter : J. Henry (AUS)
Secretariaat : AUS
- SC4 : Evaluatie van Milieuprestaties
(ISO/FDIS 14031, ISO/TR 14032:1999)
Voorzitter : D. Bowers (USA)
Secretariaat : USA
- SC5 : Levenscyclus Analyse
(ISO 14040:1997, ISO 14041:1998, ISO/CD 14042, ISO/DIS 14043,
ISO/TR 14048:1999, ISO/TR 14049:1999)
Voorzitter : M. Marsman (D)
Secretariaat : F
- SC6 : Terminologie
(ISO 14050:1998)
Voorzitter : H. Hjulstad (N)
Secretariaat : N

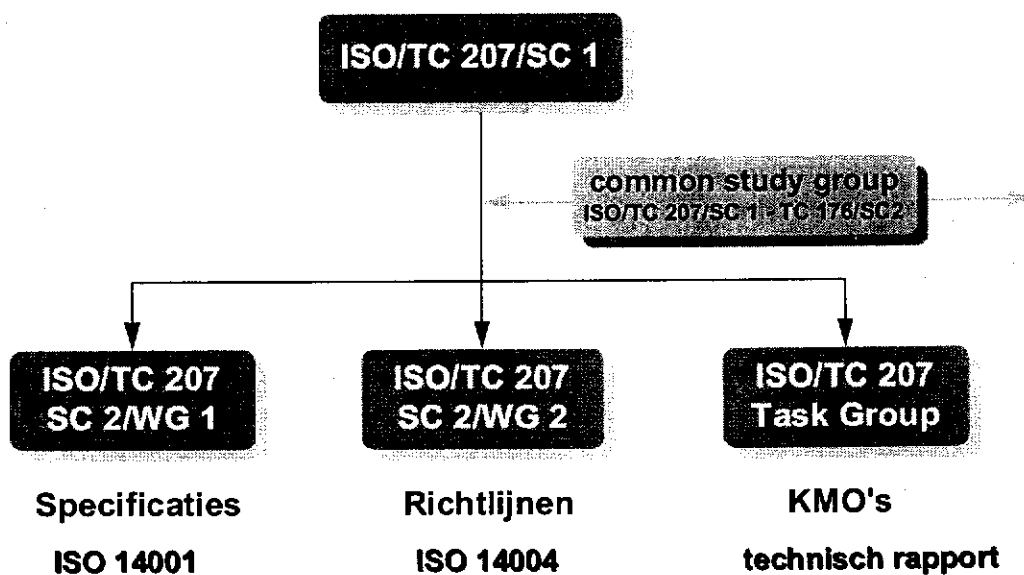
De structuur van ISO/TC 207 is schematisch weergegeven op de pagina hiernaast.

Elk subcomité is verder opgesplitst in werkgroepen belast met het uitwerken van één of meer specifieke normen.

Vanaf de start werd ook een speciale werkgroep opgericht die direct afhing van het Technisch Comité, namelijk ISO/TC 207/WG 1. Deze werkgroep had tot taak een norm op te stellen om auteurs en opstellers van produktnormen te sensibiliseren over de positieve of negatieve effecten die een produktnorm kan hebben op het milieu. De norm specificeert hoe men milieuoverwegingen in aanmerking dient te nemen bij het uitwerken van produktnormen. Hij werd in maart 1997 gepubliceerd als **ISO Guide 64:1997** en wordt hierna niet verder in detail besproken.

Structuur van ISO/TC 207/SC 1

Milieuzorgsystemen

Door de internationale bosbouw lobby werd fel aangedrongen op een norm voor duurzame bosbouw gebaseerd op ISO 14001. Hoewel SC1 zeer negatief stond tegen sector-specifieke normen, heeft de leider van deze lobby, volksvertegenwoordiger en ex-minister van Nieuw-Zeeland, toch bereikt dat een werkgroep werd opgericht direct afhankelijk van TC 207. Door deze werkgroep werd een technisch rapport opgesteld en gepubliceerd als ISO/TR 14061:1998, zeer tot ongenoegen van de internationale milieubeweging. Het rapport geeft bijkomende, niet-normatieve informatie over het gebruik van ISO 14001 en ISO 14004 door bosbouw organisaties. Hij specificceert geen prestatieniveaus en kan niet gebruikt worden als basis voor milieuverklaringen of milieu-etiketteringen.

2.3 DE ISO NORMEN INZAKE MILIEUZORG : EEN OVERZICHT

2.3.1 Normen voor milieuzorgsystemen (SC1)

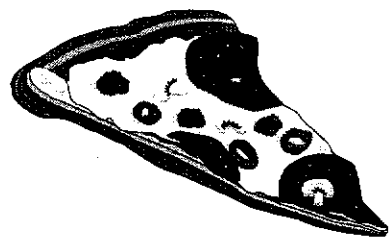
Een milieuzorgsysteem is een beheersysteem dat integraal deel uitmaakt van het globale bedrijfsbeheer en dat operationele procedures, beheerstaken, een organisatiestructuur en middelen omvat. Het is ontworpen om het milieubeheer en bijgevolg de milieuprestaties van de organisatie op een permanente basis te verbeteren. De normen ISO 14001 en 14004, gepubliceerd in 1996 zijn nu reeds het voorwerp van een herzieningsproces met als doel een blijvende compatibiliteit te verzekeren met de nieuwe ISO 9001 en 9004 normen waarvan de publicatie voorzien is voor het jaar 2000. De grootste stap in dit convergentieproces zal evenwel gezet worden door de kwaliteitsnormen waarvan de lay-out drastisch zal veranderen.

De ISO 14001 norm werd opgesteld onder leiding van G. Salamitou (F) met secretariaatshulp van BSI (GB), ISO 14004 kwam tot stand onder leiding van J. Charm (USA) met de steun van een CSA secretariaat (CAN). De structuur van Subcomité 1 (SC1) is hiernaast weergegeven.

ISO 14001 "Milieuzorgsystemen - Eisen en richtlijnen voor gebruik" legt internationaal overeengekomen eisen vast voor een milieuzorgsysteem. Een organisatie kan zijn milieuzorgsysteem zelf conform verklaren met deze eisen (zelf-declaratie) of hiervoor een beroep doen op onafhankelijke derden (certificatie). De norm legt geen absolute eisen op qua milieuprestaties maar verplicht een organisatie wel om zich in haar milieubeleid formeel te engageren tot continue verbetering, om milieuverontreiniging te vermijden en om de milieuwet- en regelgeving na te leven. ISO 14001 heeft een aantal gemeenschappelijke beheersprincipes met de ISO 9000 reeks, zoals het "Plan - Do - Check - Act" model.

ISO 14004 "Milieuzorgsystemen - Algemene richtlijnen inzake principes, systemen en ondersteunende technieken" geeft een algemene ondersteuning (voorbeelden, werkmethodes, hulpmiddelen) aan organisaties die een milieuzorgsysteem willen invoeren of verbeteren. De norm bevat geen objectieve specificaties die auditeerbaar zijn.

Het SAGE voorstel voor auditnormen

- 1 **Algemene principes**
- 2 **audit** **audit** ... **audit**
- 3 **Auditor kwalificaties**
- 4 **Audit programma's**

- audit van een MZS 2a
- wettelijke conformiteitsaudit 2b
- milieuperformantie audit 2c
- audit van een site 2d
- audit van een milieuverklaring 2e

Pizza - audits ?

toppings :

- ◆ wet- en regelgeving
- ◆ aansprakelijkheid
- ◆ interne eisen
- ◆ organisatie
- ◆ performantie - evaluatie
- ◆ sensibilisatie - opleiding
- ◆ ...

- milieuanalyse A
- milieubeoordelingen B

2.3.3 Richtlijnen voor milieu-auditing en aanverwante milieustudies (SC2)

Milieu-audits werden reeds eind de 70-tiger jaren gebruikt om de conformiteit van een bedrijf te toetsen aan de wettelijke voorschriften, de interne eisen en algemene goede praktijken. Ook nu blijven wettelijke conformiteitsaudits hetzij voor zelfcontrole, hetzij in het kader van een overname de meest toegepaste vorm van een milieu-audit. De idee om een milieuzorgsysteem te ontwikkelen is dus van meer recente datum, dit in tegenstelling tot kwaliteit waar kwaliteitsaudits werden ontwikkeld om het kwaliteitssysteem te toetsen.

Zoals aangegeven op nevenstaande figuur, stelde het werkdocument van SAGE, uitgangspunt van de activiteiten van SC2, een gelaagde structuur voorop :

- één norm met richtlijnen die gemeenschappelijk zijn voor alle soorten audits, (vergelijkbaar met ISO 10011-1),
- een reeks normen met bijkomende specifieke richtlijnen in functie van de soort audit
- één norm met richtlijnen voor de kwalificatie van auditors (analoog aan ISO 10011-2),
- één norm met richtlijnen voor het organiseren van auditprogramma's.

In de nevenstaande figuur wordt een ietwat karikaturaal beeld opgehangen van zogenaamde "pizza-audits" waarbij men door een verschillende dosering van de uiteenlopende elementen (toppings) die bij een milieu-audit aan bod kunnen komen, diverse soorten audits verkrijgt. Dit beeld stond niettemin dicht bij de oorspronkelijke realiteit. Consultanten waren bijzonder sterk vertegenwoordigd in SC1 en hadden graag de klant een mooie menukaart van diverse "genormaliseerde" audits willen aanbieden.

Binnen SC2 zijn lange tijd heftige polemieken gevoerd over :

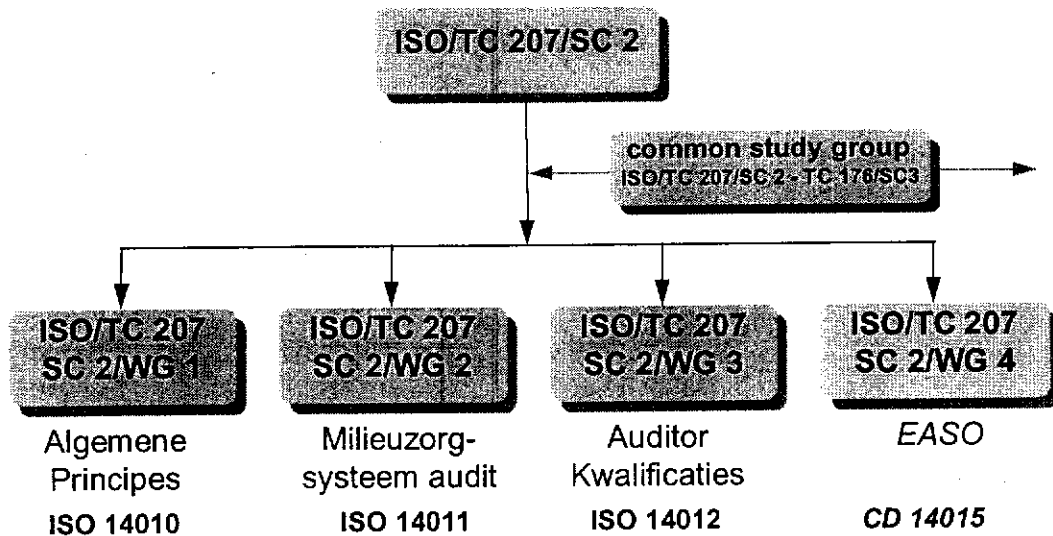
- de vraag welke door SAGE aangevoerde onderwerpen nu werkelijk beantwoordden aan de criteria voor een audit,
- het bestaan van een reële vraag vanuit de markt om voor al deze audits effectief een internationale richtlijn op te stellen

Uiteindelijk werd besloten dat alleen een audit van een milieuzorgsysteem en een wettelijke conformiteitsaudit aan de criteria van een audit beantwoordden. Vermits wet- en regelgeving in diverse landen sterk verschillen zowel op technisch als op conceptueel vlak en de nationale overheden geen vragende partij waren voor een internationale norm terzake, werd het project voor het ontwikkelen van een wettelijke conformiteitsaudit definitief opgegeven.

Gelet op de vele overnames van bedrijven en transacties van onroerende goederen op internationaal vlak, werd wel een meerderheid gevonden om een internationale richtlijn te ontwikkelen om de milieuaspecten hiervan te ondersteunen.

Structuur van ISO/TC 207/SC 2

Milieuaudits en aanverwante milieustudies

Deze richtlijnen beantwoorden niet aan de criteria van een audit maar vallen wel onder de rubriek "aanverwante milieustudies" die eveneens tot het domein van SC2 behoren waarvan de structuur is weergegeven op nevenstaand schema.

In het kader van het huidig pilootproject werd vrijwel niet deelgenomen aan de activiteiten van deze werkgroep (ISO/TC 207/SC2/WG4) omdat :

- *de initiatiefnemers aanvankelijk niet wisten wat ze wilden realiseren,*
- *de norm is in feite een norm geschreven door consultants en voor consultants, namelijk om hen in te dekken tegen schadeclaims omdat zij hun taak niet voldoende professioneel zouden uitgevoerd hebben indien zich achteraf niet vermelde problemen zouden aandienen,*
- *niettegenstaande herhaalde vragen van de Belgische afvaardiging, heeft men nooit zwart op wit kunnen aantonen dat er effectief een interesse voor deze norm bestond vanuit de bank- of verzekeringswereld.*

Tenslotte werd er geen nut gezien in het opstellen van richtlijnen voor het organiseren van milieu-auditprogramma's omdat zulke norm geen meerwaarde zou bieden tegenover de equivalente norm voor kwaliteit (ISO 10011-3)

Hoger vermelde polemieken kregen hun uiteindelijk beslag op het moment dat de meeste auditnormen reeds in een DIS stadium verkeerden. De meeste afgevaardigden waren dan ook van oordeel dat het beter zou zijn om deze drie auditnormen in één enkel document samen te bundelen. Gelukkig werd er nipt geen meerderheid gevonden om dit ook daadwerkelijk te doen vermits dit de publicatie van de definitieve norm met één jaar zou vertragen. Beslist werd om het samenbundelen uit te stellen tot de eerste herziening van de norm.

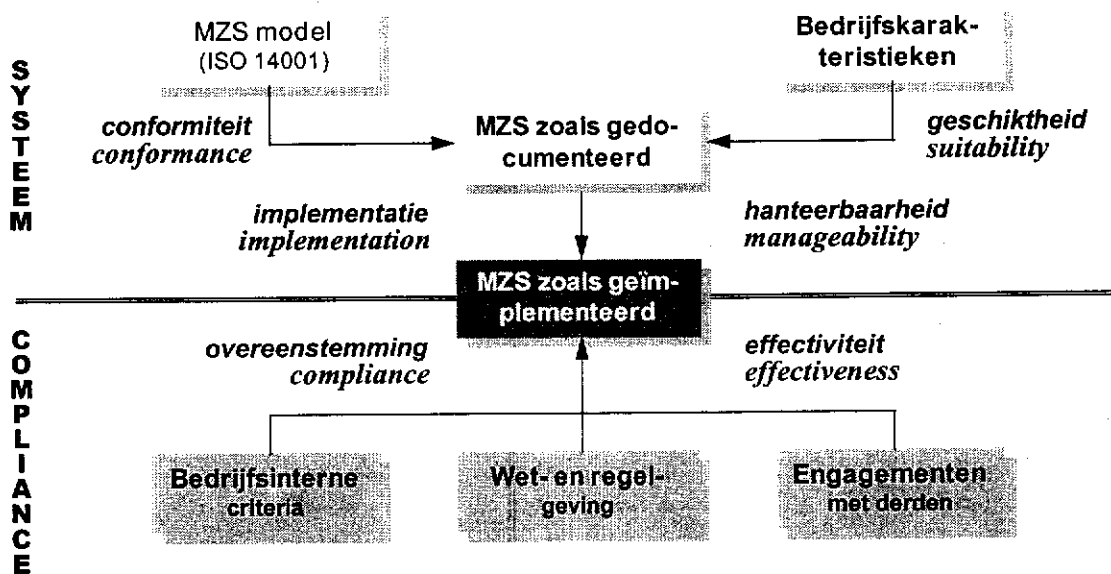
Eén jaar na de publikatie van de normen inzake milieuzorg en milieu-audits, werd door de bedrijfswereld zware druk uitgeoefend op ISO op de normen inzake kwaliteit en milieuzorg nog beter op elkaar af te stemmen en zo mogelijk te integreren. Wat auditing betreft, werd in de loop van 1997 gestart met een gemeenschappelijke studiegroep die de hinderpalen voor een integratie van beide normen moest trachten uit de weg te ruimen.

In het kader van het huidig pilootproject werd door België zeer actief deelgenomen aan deze werkgroep die beperkt bleef tot een 12-tal experts waarvan 6 op het vlak van milieu (ISO/TC 207/SC2) en 6 op het vlak van kwaliteit (ISO/TC 176/SC3)

Na het wegwerken van administratieve problemen op het vlak van eigendomsrecht en stemprocedure werd het opstellen van een gemeenschappelijke norm voor kwaliteits- en milieu-auditing als een nieuw voorstel van onderwerp aanvaard door beide subcomités.

De nieuwe norm moet het uitvoeren van gemeenschappelijke kwaliteits- en milieu-audits vergemakkelijken. Hij zal normaal uit één enkel document bestaan dat een bundeling is van ISO 10011-1, 10011-2, 10011-3, 14010, 14011 en 14012. De publicatie is voorzien voor eind 2001, vermoedelijk onder het nummer ISO 19011.

Systemeaudit versus compliance-audit

De ISO 14010 norm werd opgesteld onder de aanvankelijke leiding van R. Billing (CAN) met secretariaatshulp van CSA (CAN), ISO 14011 kwam tot stand onder leiding van A. Griffiths (D) met de steun van een USA secretariaat (industrie). De ISO 14012 norm werd uitgewerkt onder leiding van D. Hunt (GB) waarbij EARA (registratiebureau voor auditors, GB) het secretariaat verzorgde. De ISO 14015 norm, actueel in het CD stadium, wordt uitgewerkt onder leiding R. Power (CAN) met secretariaatshulp van CSA (CAN).

Alle normen van de reeks ISO 1401X zijn richtlijnen voor het uitvoeren van audits en vormen geen afdwingbare eisen in het kader van bijvoorbeeld ISO 14001.

ISO 14010 “Richtlijnen voor het uitvoeren van milieu-audits – Algemene uitgangspunten” legt de basisprincipes vast voor het uitvoeren van milieu-audits, zoals : de randvoorwaarden, de afbakening, de selectie van auditors, de professionaliteit, de systematische benadering, het verzamelen en evalueren van informatie en de rapportering.

ISO 14011 “Richtlijnen voor het uitvoeren van milieu-audits – Auditprocedures – Het uitvoeren van audits op milieuzorgsystemen” legt de doelstellingen van een audit van een milieuzorgsysteem vast evenals de taken en verantwoordelijkheden van de hoofdauditor, een auditor, het auditteam, de opdrachtgever en de geauditeerde. Verder geeft de norm gedetailleerde instructies voor het voorbereiden en het uitvoeren van de audit en voor de rapportering. De richtlijnen kunnen door interne of externe auditors gebruikt worden om na te gaan of het milieuzorgsysteem beantwoordt aan de eisen van ISO 14001 en of het wordt toegepast conform het milieubeleid en de milieudoelstellingen.

Deze richtlijnen vormen ook een leidraad voor wettelijke conformiteitsaudits. In dit geval wordt de naleving van wettelijke voorschriften in detail geverifieerd, en toetst men zo mogelijk enkele procedures om na te gaan of het auditresultaat louter een momentopname is of ook een zekere garantie voor de toekomst biedt. Bij systeemaudits verifieert men grondig het zorgsysteem en wordt de wettelijke conformiteit punctueel getoetst als criterium voor de efficaciteit van het zorgsysteem. Wettelijke overtredingen worden in een systeemaudit nooit als dusdanig gerapporteerd maar als tekortkomingen van het zorgsysteem om het engagement van wettelijke conformiteit effectief te realiseren. De verschillende benadering van een conformiteits- en een systeemaudit worden op naastliggend schema geïllustreerd.

ISO 14012 “Richtlijnen voor het uitvoeren van milieu-audits – Kwalificatiecriteria voor milieu-auditors”. Naast kwalificatiecriteria voor auditors en hoofdauditors, vermeldt deze norm ter informatie ook hoe de kwalificatie van een auditor kan beoordeeld worden. Deze richtlijnen worden in praktijk als te streng ervaren voor interne auditors van KMO's en als onvoldoende voor professionele auditors.

ISO 14015 “Milieuzorg – Milieubeoordeling van sites en organisaties” geeft richtlijnen om een bedrijf of organisatie door te lichten op milieuvlak en om hieruit desgevallend besluiten te trekken op zakelijk vlak. De norm kan gebruikt worden in het kader van een normale situatiebeoordeling, in het kader van een overname of in de optiek van een geplande bedrijfssluiting. De norm viseert naast het legale en technische ook het zakelijk-financiële aspect en richt zich dus vooral naar de (potentiële) eigenaars, dit in tegenstelling tot een systeemaudit die gericht is naar het bedrijfsbeheer en de operationele directie.

2.3.3 Richtlijnen voor milieu-etikettering (SC3)

De normen van de serie ISO 1402X stellen principes voor die men dient te volgen opdat het gebruik van milieulabels en –verklaringen zou kunnen steunen op een objectieve beoordeling van de milieuprestaties van de geëtiketteerde producten. Ze omvatten zowel zelfdeclaraties als systemen van milieu-etikettering gecontroleerd door een onafhankelijke derde partij.

Er werd in principe niet deelgenomen aan de activiteiten van SC3 in het kader van het huidig pilootproject.

ISO 14020 “Milieu-etikettering en -declaraties – Algemene principes” vermeldt de principes die gemeenschappelijk zijn aan alle soorten labels die tot doel stellen de gebruiker nauwkeurige en verifieerbare informatie te geven omtrent de milieu-implicaties van een product. Deze norm werd in 1998 gepubliceerd.

ISO 14021 “Milieu-etikettering en -declaraties – Milieu-etikettering – Zelfdeclaraties – Terminologie en definities” is een bundeling van de initieel geplande normen ISO 14021, 14022 en 14023. De norm :

- legt vast hoe de termen recycleerbaar of biologisch afbreekbaar moeten gebruikt worden op een product of in de reclame,
- behandelt het gebruik van milieusymbolen zoals de ring van Möbius (symbool van recyclage) op producten of in reclame,
- definieert de soorten testen en controlemethodes nodig om zelfdeclaraties op milieuvlak te valideren.

ISO 14024 “Milieu-etikettering en -declaraties – TYPE I Milieu-etikettering – Oriënterende principes en procedures” vermeldt de sleutelementen voor een billijke uitbating van een systeem van toekennen van ecolabels waarbij een producent van een onafhankelijk organisme de toelating krijgt om een logo te kleven op zijn producten indien hij het bewijs levert dat een beoordeling van hun levenscyclus aan bepaalde criteria beantwoordt. Deze norm stelt onder andere principes vast voor de keuze van categorieën van producten en voor de keuze van milieucriteria.

ISO/TR 14025 "Milieu-etikettering en -declaraties – TYPE III Milieu-etikettering – Oriënterende principes en procedures" onderscheidt zich van vorige norm door het feit dat de etikettering zich beperkt tot een vermelding van de milieuprestaties van het produkt waarop het is aangebracht in verhouding tot soortgelijke produkten (op het vlak van emissies in lucht, water, inzake vaste afval etc...). Dit systeem wordt ook beheerd door een onafhankelijk organisme.

2.3.4 Beoordeling van milieuprestaties (SC4)

ISO 14031 "Milieuzorg – Beoordeling van Milieuprestaties" geeft richtlijnen om de milieuprestaties van een organisatie te beoordelen, een eis voorzien zowel in ISO 14001 als in EMAS. Hij is dan ook het logisch uitgangspunt om zich uit te spreken over een continue verbetering van de milieuprestaties. Het aspect "externe communicatie" komt ruimer aan bod dan in ISO 14001 waardoor deze norm in de toekomst mogelijk een belangrijke rol kan spelen in de nieuwe EU verordening die zulks verplichtend stelt. De norm vergt geen operationeel milieuzorg-systeem maar kan ook als "stand alone" instrument gebruikt worden.

Het concept "milieuprestatie" heeft niet uitsluitend betrekking op milieu-impacten van een organisatie maar hanteert hierbij twee criteria, namelijk MPI's of indicatoren voor de managementprestaties en OPI's of indicatoren voor de productie gerelateerde prestaties. Tot kan men indicatoren voor de toestand van het milieu (ECI, environmental condition indicators) gebruiken om de weerslag op het milieu te beschrijven.

ISO/TR 14032 "Milieuzorg – Voorbeelden van beoordeling van milieuprestaties" citeert een 17-tal al dan niet volledig uitgewerkte praktijkvoorbeelden van bedrijven die hun milieuprestaties beoordelen. Vermits het handelt om praktijkervaringen van vóór de officiële publikatie van ISO 14031, beantwoorden alle voorbeelden niet aan alle richtlijnen van de norm. De voorbeelden zijn zeer divers en variëren van industriële bedrijven, over dienstencentra tot overheidsinstanties. Deze uitgewerkte voorbeelden zijn vooral nuttig voor KMO's.

2.3.5 Levenscyclusanalyse (SC5)

Levenscyclusanalyse is een instrument dat een balans van de milieueffecten (verbruik van grondstoffen en energie, productie van afval, luchtmissies en afvalwaterlozingen) tracht op te stellen van een product tijdens gans zijn levenscyclus ("vanaf de wieg tot in het graf"). Het "levenscyclus" concept houdt dus rekening met de bijdrage van elke schakel in de productie- en verbruiksketen tot de globale milieuschade.

De milieubalans, synoniem van de levenscyclus inventaris, is een stap die de eigenlijke levenscyclusanalyse (LCA) voorafgaat. Deze laatste vormt een instrument dat vooral gebruikt kan worden om producten of diensten op milieuvlak te optimaliseren of om een privé- of overheidsbeslissing voor te bereiden of te beoordelen vanuit de gezichtshoek van hun milieuimpacten.

De Franse normalisatieinstelling AFNOR die het secretariaat van SC5 verzekert, is een felle promotor van Levenscyclusanalyse.